

K štiridesetletnici generalne stavke aprila 1920

Ob štiridesetletnici velike generalne stavke slovenskega in jugoslovanskega delavstva aprila 1920 priobčujemo gradivo, ki osvetljuje nekatera dogajanja iz te razredne bitke med glavnima družbenima razredoma — delavskim in meščanskim. Tedaj je delavstvo doseglo svojo največjo moč, vendar premajhno, da bi bilo odločilo nadaljnji razvoj v svojo korist; zmagalo je meščanstvo, kapitalizem si je zagotovil obstoj še za dve desetletji.

Spomini Ivana Makuča, člana osrednjega stavkovnega komiteja slovenskih železničarjev za velike stavke aprila 1920, vsebujejo doslej neznane in neobjavljene podatke. Napisal jih je avtor leta 1958. Svoje spomine naslanja na letake, ki jih je ohranil iz tiste dobe, in na načrt za zasedbo in straženje ljubljanske železniške postaje.

Sledi protokol ljubljanskega policijskega ravnatelja glede zasedbe železniških postaj. Na obvestilo stavkovnega odbora z dne 15. aprila, da so stavkajoči železničarji sklenili zastražiti železniško progo, kolodvore in imetje, kar so tudi res napravili v Ljubljani, Mariboru, Zidanem mostu, Pragerskem in drugod, odgovarja ljubljanska policija dne 19. aprila po nalogu deželne vlade, da morajo železničarji umakniti svoje reditelje »iz kolodvorskih okolišev«, sicer bo morala državna oblast »iste siloma odstraniti«. Protokol torej potrjuje zasedbo železniških postaj.

Končno objavljamo poročilo ljubljanske policije z dne 25. aprila 1920 o »stavki in vstaji železničarjev«, poslano državnemu tožilstvu v Ljubljani in v prepisu tudi predsedništvu deželne vlade za Slovenijo. V njem najdemo podatke o tem, kako se je stavka pričela in kako je potekala. Ti podatki so večidel verodostojni in zgovorno pričajo, da je oblast zatirala stavko in preganjala stavkajoče. Ko pa omenja preli-vanje krvi na Zaloški cesti, se policija trudi naprtiti odgovornost zanj delavstvu in »hujškačem«, ki jim podtika celo, da so ženske in otroke »pognali pred orožniške bajonete«, medtem ko opravičuje orožnike, da so rabili orožje »v silobranu«. Tem lažem oporeka prav tam priznanje, kako so poslali 37 oboroženih orožnikov in stražnikov na zbirališče ljudskih množic, »da se jim zabrani vohod v mesto«. V tej prepovedi, ki je pomenila ofenzivno obrambo meščanskega središča mesta pred množico iz predmestij, je ključ za razumevanje dogodkov.

Stavkajoči železničarji so zasedli ljubljanski kolodvor

Dne 10. decembra 1919 je prinesel list »Železničar« novico: »Popolna zmaga! Protokol sporazuma v celoti uveljavljen.«

To je bil zares velikanski uspeh jugoslovanskih železničarjev, ki so bili v detih po prvi svetovni vojni najnaprednejši del delavskega razreda in ki so si prvi v Jugoslaviji ustvarili enotno in združeno sindikalno organizacijo pod imenom »Savez saobračajnih in transportnih radnika in službenika Jugoslavije«, kamor so se včlanili tudi delavci morske in rečne plovbe, prav tako pa tudi precejšen del uslužbencev.

Protokol sporazuma je določal pravične mezde, priznal že uvedeni osemurnik, uredil plačevanje nadur, napredovanja itd. Hkrati je določal,

da železničarski zaupniki soodločajo pri administraciji v izvajanju protokola in posameznih njegovih točk, zlasti pri urejanju turnusa osebja. Takih pridobitev si v stari Jugoslaviji ni izbojeval noben drug odred delavstva.

Protokol sporazuma je lastnoročno podpisal načelnik oddelka ministristva za promet M. Pavlović, v imenu »Zveze« pa 11 zastopnikov iz vse države. Podpisal ga je tudi minister M. Drašković.

Toda ministrstvo in železniške direkcije so se upirale uveljavljati protokol sporazuma. Začela se je pravcata sabotaža protokola, potem pa, ko je prišla druga vlada, so ga kratkoma razveljavili. Pridobljene pravice so odpravili in tako silili železničarje nazaj v brezpravnost in pomanjkanje.

Tako je dozoreval velik spopad. Pripravljalo se je delavstvo, pripravljala se je vlada.

Železničarjem ni kazalo drugega, kakor da se oprimejo zadnjega sredstva — stavke, kajti vsa ostala sredstva so od decembra 1919 do marca 1920 že uporabili, toda brez uspeha.

Medtem je postal prometni minister še tak »strokovnjak« za železnice, kakor je bil duhovnik dr. Anton Korošec. Prevezel je klavrno in reakcionarno vlogo dušitelja delavskih pravic. Nobenega popuščanja delavstvu — tako je sklenila vlada. Boj je postal neizogiben.

Nastopil je 15. april 1920. Za sedmo uro zvečer je bil tega dne sklican v Ljubljani javni železničarski shod, in to pod milim nebom pred Mestnim domom. Postavljeni sta bili dve govorniški tribuni, ker je bila ena za tisto velikansko množico, ki je prišla na shod, premalo. Na prvi tribuni sta govorila tajnik sindikata železničarjev Jože Petrič in predsednik sindikata Marcel Žorga. Na drugi tribuni je pozdravil shod delegat iz kurilnice v Zagrebu Katanović. Dejal je: »Železničarji v Zagrebu smo pripravljani na štrajk! Naj živi štrajk železničarjev!« Nato so dali besedo meni. Vsi govorniki so klicali k disciplini in v boj do končne zmage. Ošibali so vse ministre, katerih besedam je bilo manj verjeti nego besedi preprostega delavca. Dosti je bilo besed in obljub, sedaj hočemo dejanj! Nobenega krumirja (stavkokaza) ne sme biti med nami, eden za vse, vsi za enega, to naj bo naše geslo. Naj živi vsesplošni štrajk železničarjev! — Tako so izzveneli govori in sklepi.

S tem je bil shod zaključen. Odšli smo na ljubljanski kolodvor. Tam so bili zbrani gospodje iz direkcije z ravnateljem na čelu. Povedali smo, kaj je shod sklenil in da prevzame stavkovni komite odgovornost za stanje na železnici, vštévši varnost vsega tovora, da ne bo malverzacij in tatvin. S tem so bili gospodje zadovoljni, izročili so nam ključe in odšli. Dve uri pred začetkom štrajka, ob desetih zvečer, smo postavili stražo ob vseh vhodih na postajo. Kolodvor so zasedli delavci. Skico in navodila stražam prilagam. Te skice in navodila je sestavil stavkovni komite dan prej, t. j. 14. aprila. Doslej ti dokumenti še niso bili objavljeni, hranil sem jih vsa dolga leta jaz.

Štrajk je potekal zelo disciplinirano, bili pa smo ves čas tarča meščanskih listov. Med vsemi listi je bil najbolj nesramen »Večerni list«, glasilo

¹ Cervonec, sovjetska denarna enota, enaka 10 rubljem, veljavna do leta 1947. Op. ur.

Slovenske ljudske stranke. Pisali so, da dobivamo červonce¹ iz sovjetske Rusije, da smo ruski agenti, priganjači Bele Kuna itd. Vse to pisanje in laži, ki so polnili predale dnevnikov, ni napravilo na delavce nobenega vtisa in jih ni prav nič omajalo. Nasprotno, še bolj so stiskali pesti. Makedonski vojaki, ki so bili tedaj nastanjeni na Gradu, so bili pripravljeni nastopiti skupno z nami, del policije tudi. Spominjam se policijskega nadzornika, ki je bil kmalu potem ob službo, ker se je z nami preveč bratil. Skratka, vse delovno ljudstvo je bilo z nami. Izdajali smo letake in v njih ostro zavračali vse meščansko obrekovanje.

Ko se spominjam tega prekrasnega bojevnega razpoloženja ljudskih množic, si vsakokrat mislim, da bi bilo za nas in za naše potomce veliko boljše, ko bi bilo takrat delavstvo strmoglavilo vlado in razglasilo diktaturo proletariata. S tem bi bilo zadalo združeni jugoslovanski buržoaziji najbolj učinkovit udarec. Zakaj tega nismo storili? Večina v tedanji, komaj ustanovljeni stranki komunistov in v sindikatih je menila, da misimo dovolj pripravljene za revolucijo. Mednarodno smo bili premalo povezani, Italijani pa so bili pred durmi v Logatcu. Mogoče bi bila naša domača buržoazija še rada videla, da bi bili Italijani zasedli Slovenijo. Manjšina pa je presojala takole: Ako proglašimo diktaturo proletariata, bodo to sprejeli italijanski sodrugi kot klic k splošni vstaji v Italiji, kajti tudi italijanskemu delavcu se ne godi bolje kot nam. Tedaj je bilo v Italiji skrajno napeto stanje, posebno v Trstu in po italijanskih četah zasedenem delu Slovenije. Naša revolucija bi se razširila še dalje, tako smo tedaj modrovali.

Ako sedaj razmišljam o tem, sem popolnoma prepričan, da smo tedaj zanemarili ugodno priložnost. In italijanski tovariši tudi. Mussolini je bil pametnejši od nas, znal je kmalu potem priložnost izrabiti v svoj prid, zlasti, ker so se socialni demokratje vseh smeri obotavljali. Zgodovina bi bila ubrala čisto druga pota kakor ta, ki smo jih prehodili.²

Medtem se je štrajk nadaljeval z nezmanjšano srditostjo. Vedeli smo, da štrajk železničarjev ne sme trajati v nedogled. Železnica je žila odvodnica v državi. Bodisi pogajanja in zaključek stavke ali pa revolucija in prevzem oblasti — takšna je bila izbira. Železničarji kakor tudi ostalo delavstvo in ljudska javnost, ki je z nami simpatizirala, so postajali čedalje bolj nestrpni. Vlada pa je sprejemala en ukrep za drugim — proti delavstvu. Odločene so bile celo orožne vaje železničarjev. Toda nihče se ni javljal na vojaška zbirališča.

Da bi nekoliko ublažili nestrpnost in se izognili vpoklicem na orožne vaje, je izdal stavkovni komite navodilo, predvsem za ljubljanske železničarje, najštevilnejše v Sloveniji in odločilne: Ven iz Ljubljane! Kdor ima možnost, naj gre k sorodnikom ali znancem. Tako smo enkrat priredili shod v Taškarjevem borštu, drugič pod Rožnikom. Na teh shodih je govornik splezal na kako drevo — po navadi sta bila to Marcel Žorga in pisec teh spominov — opisoval je potek štrajka in spodbujal k vztrajnosti, solidarnosti in disciplini. Vsi smo bili s to taktiko zadovoljni in napetost je popuščala, ker smo se večkrat videli in med seboj pogovorili.

² Podrobnejše in načelno o tem vprašanju glej članek F. Klopčiča v pričujoči knjigi, poglavje XV. Op. ur.

Ko smo šli drugič v Taškarjev boršt, se je po govoru Marcela Žorge in po mojem prijavi k besedi še železničar Franc Perdan, kurjač. Perdana smo bili poslali v Trbovlje med rudarje. Splezal je na drevo in dejal:

»Vrnil sem se iz Trbovelj. Rudarji so komaj čakali poročil iz Ljubljane, kako poteka štrajk. Povedal sem jim, da je štrajk železničarjev popoln, noče pa se prometni minister pogajati z našo delegacijo.« (Klici: Dol s popom Korošcem!) »Ministrstvo je bilo na stališču, naj se železničarji najprej vrnejo na delo, potem se bo šele pogajalo. Mi pa pravimo — najprej ugoditi našim zahtevam, to je uveljaviti protokol sporazuma in garancije, da nas ne bodo ponovno prevarili, potem gremo šele delat. Ko sem rudarjem to sporočil, so bili rudarji zelo ogorčeni. Ne vdajte se, nadaljujte s štrajkom, nobenega popuščanja itd. — so klicali. Končno so sklenili, da stopijo rudarji vseh rudnikov v solidarnostni štrajk do končne zmage. Ako bi se pa kdorkoli predrznil štrajk s silo zlomiti, tedaj bomo poskrbeli — so grozili rudarji — da se ne bo po železnici nihče vozil.« — In Perdan je končal s klicem: Naj živi solidarnostni štrajk rudarjev! Naj živi Sovjetska Rusija!

Marcel Žorga je skušal smisel Perdanovega govora omiliti, pa se mu ni posrečilo. Stavkajoči so Perdanov govor razumeli, policija tudi.³

Detektivi, ki so opazovali zborovanje, so po teh govorih sedli na kolesa in odhiteli v mesto poročat, o čem stavkajoči razpravljajo.

Še isti večer so se zbrali zaupniki železničarjev in delavcev Ljubljane v Šelenburgovi ulici, na sedežu Strokovne komisije. Tajnik lesnih delavcev Tokan je tedaj predlagal, da je treba podčrtati pomen štrajka železničarjev s tem, da se delavci zberejo na Zaloški cesti in odkorakajo v strnjениh vrstah v mesto. Prisotni so predlog sprejeli in sklenili, da naj bo to 24. aprila zjutraj, na prvi dan generalne stavke v Ljubljani,⁴ napovedane za tri dni.

Ko so slovenski malomeščani zvedeli za ta sklep, je zavladal med njimi nepopisen strah. Razširili so govorico: Jutri bodo komunisti zavzeli Ljubljano, oropali banke, zasedli mestno občino itd. Varstvo Ljubljane je prevzel predsednik deželne vlade dr. Janko Brejc, eden voditeljev Slovenske ljudske stranke. Poslal je na Zaloško cesto orožnike z nalogo, da streljajo v stavkajoče.

Drugo jutro, dne 24. aprila, je prišlo do tega zgodovinskega dogodka, ki je nam starejšim železničarjem in delavcem več ali manj še v živem spominu, mlajši pa o tem vedo iz pripovedovanja in iz tiska. Radi pa bi vedeli, ali živi še kdo od tistih »junakov«, ki so tedaj streljali v stavkajoče delavce.

S tem štrajk železničarjev še ni bil končan, pač pa so nastopili zanje črni dnevi. Pritisk z mobilizacijo in orožnimi vajami železničarjev se je

³ Po spominu Marcela Žorge, člana stavkovnega komiteja, je Perdan v tem govoru celo dejal: »Moramo narediti revolucijo, kakor so jo naredili tovariši v Rusiji.« Marcel Žorga se je takoj nato ponovno javil k besedi in skušal navzoče prepričevati o tem, da stavka ni politična akcija, temveč mezдно gibanje, da gre za pravice železničarjev in za nič drugega; če pa je Perdan izjavljal kaj političnega, je to njegova stvar. Op. ur.

⁴ Strokovna komisija je izdala ustrezen proglas, ki ga je cenzura iz lista »Naprej« črtala. Op. ur.

nadaljeval: Kdor se v 48 urah ne javi na delo, bo brez usmiljenja odpuščen iz službe in še kaznovan po vojnih predpisih kot begunec. Vlada in železniška direkcija sta uporabili še bolj nesramno sredstvo — krumirstvo ali stavkokaštvo. Železniška direkcija je najela in plačala vsem železničarjem dobro poznanega strojevodjo Breskvarja, propalico in pijanca. (Pozneje so ga iz železniške službe odpustili kot notoričnega pijanca.) Sam, brez kurjača, je zakuril stroj in vozil z lokomotivo med Ljubljano in Zalogom in neprestano piskal z lokomotivo ter tako klical železničarje na delo. To je stavkajoče železničarje zbegalo, češ stavkokazi so že na delu. Aretacije, vojno stanje in pomanjkanje sredstev za preživljanje družin — vse to je zlomilo disciplino stavkajočih in po štirinajstdnevnem štrajku so se vrnili na delo. Boj je bil končan. Stavka se je končala s porazom. Vse poznane delavske zaupnike so aretirali.

Na Južni železnici, ki je bila tedaj zasebno podjetje, so se razmere kmalu uredile; vidnejše zaupnike so odpustili za nekaj mesecev, ostali so se polagoma vrnili v službo.

Na državni železnici pa so ravnali z železničarji skrajno ostro. Ni bilo postaje, kjer bi ne bili koga odpustili.

Vladajoče meščanstvo je hitelo maščevalno utrjevati svojo oblast. In to za dolga leta...

Ivan Makuc

Dokumenti železničarskega stavkovnega komiteja iz leta 1920

Železničar Ivan Makuc, član železničarskega stavkovnega komiteja l. 1920, je izročil l. 1958 Zgodovinskemu arhivu CK ZKS, sedaj Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, rokopisne dokumente tega stavkovnega komiteja. To so štiri listi s skico in besedilom načrta za zasedbo in straženje ljubljanskega glavnega (južnega) kolodvora. Papir nosi sledove starosti. Načrt je bil prvotno napisan s svinčnikom, potem pa je bilo besedilo prevlečeno s črnilom, kar se na originalu razločno vidi. Na skici so označene ulice in njihova imena, kakor so bila leta 1920, a v besedilu srečujemo izraze, ki so bili takrat v navadi.

Najzanimivejši je prvi list. Kaže nam shemo glavne ali južne postaje v Ljubljani z ulicami, ki jo obdajajo. Na vseh uličnih izhodih s postaje so označene straže z zaporednimi številkami od 1 do 12. (n. pr. 12 P., kar pomeni »Posten«, to je straža).

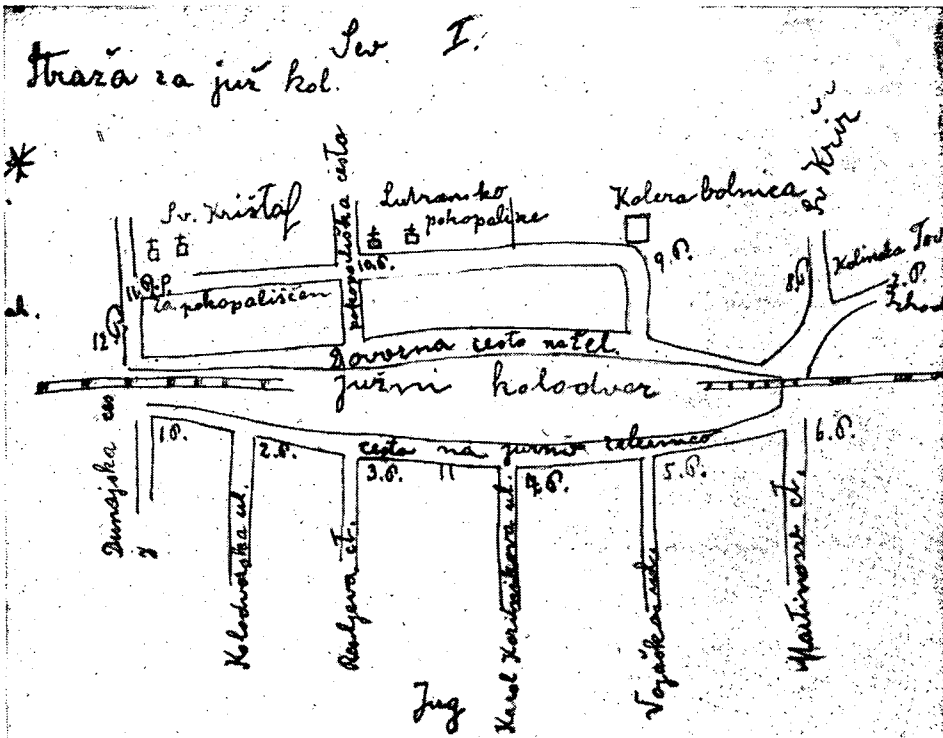
Drugi list našteva straže po vrsti in navaja, da je za ta posel potrebnih 72 mož.

Na tretjem listu je določen razpored straž, njihovo menjanje, počitek; nadalje so določeni poveljstvo, kurirska služba in pregledniki straže. Lahko izračunamo, da predvideva načrt za straženje postaje 108 oseb.

Zadnji list (z oznako VI) določa sedež poveljstva in kurirjev ter ima datum 14. aprila 1920 in podpis štr(a)kovnega komiteja.

Po izjavi Ivana Makuca je rokopis kolektivno delo stavkovnega komiteja iz aprila leta 1920.

Te dokumente priobčujemo prvič.

- Straza II,
1. Dunajska cesta
 2. Kolodvorska ul.
 3. Reseljeva cesta
 4. Karol Karstnikova cesta
 5. Vojška ul.
 6. Martinova cesta
 7. Kolinska Torovna proti Zelenjani
 8. " " " " Sr. Križ
 9. Kolera Bolnica
 10. Pokopališka cesta (Lutramko pokopališče)
 11. Za pokopališčem Sr. Križ
 12. Dunajska cesta Torovna Tomin
- za over in jug po 72 met' za
 dva dni. Severno kurkulniško
 južne strani prometno orobje

Poveljniki severne
 " južne

^{južni kolektor}
Služba se ima tako urediti da se vsake dve ure
zamena stražar in sicer da vsaki stražar 2 ure in 4 ure
počiva, mori stražar dva mora, kjer se sledeče koji
je stražil na straži št. 1. Dunajska cesta gre po odmoru
na št. 2. oni od št. 6. Martovna cesta gre po odmoru
na št. 1. Dunajska cesta.

Severne straže se menjajo ravno po tej obliki od št. 7.
št. do 12. št. dve ure pred napovedjo stavke mo-
rajo biti stražar že na svojih prostorih ter stopi
v permanentno službo.

Vsaki povelnik straže določi dva preglednika
straže katere imata 2 stražar vedno skupno službo
za stražo je za prvi dan potrebni za vsako stran
4 povelnika 6 kurirjev 6 preglednikov straže in
36 mozi (skupaj 56 mozi)

Sedež straže juž. zel. VI.

14. 4. 1920

za južna stran komite

• severno " št. 10 (Lušnik)

Eden kurir mora biti vedno na razpalago pri straži
št. 11. in 12. ima ta rajon za patrulirati, eden kurir
mora biti pri straži št. 7 in ^{južni} Školinski Tovarni.

Št. Komite

Deželna vlada zahteva umik straž
(Iz policijskega protokola)

I.

Zglasijo se gospodje: Ivan Makuc, predsednik splošne žel. organizacije, Josip Petrič, tajnik gorenje organizacije, in Rudolf Golouh, urednik, in stavijo pri policijskem ravnateljstvu dne 15. aprila 1920 ob pol 8. uri sledeči

p r e d l o g :

Ker se je na pravkar vršečem se javnem shodu enoglasno sklenila železničarska splošna stavka in imamo udeleženci te stavke velik interes na tem, da se na posesti in lasti železnic ne bodo tekom stavkarske dobe vršile nerednosti, tatvine ali sabotaže, smo iz lastnega stanovskega osebja odbrali večje število ljudi, ki bodo opremljeni s posebnim znakom vršili nadzorovalno službo na progah in kolodvorih ter kolodvorskih pritiklinah itd. in ki bodo imeli nalog preprečiti vsakršno nasilje, sabotažo, tatvino itd., to pa seveda v mejah, ki jo tem ljudem začrta zakon. Bili bi tedaj zgolj pomoč policijski straži in policijskim organom.

Prosimo, da se ta predlog predloži na pristojno mesto takoj v pretres in pričakujemo tozadevno prihrdilo ozir. uradno odobrenje.

Ljubljana, dne 15. aprila 1920.

Ivan Makuc s. r.

Rudolf Golouh s. r.

Josip Petrič s. r.

II.

Z a p i s n i k

Ker prevzame državna oblast na ljubljanskih kolodvorih absolutno varstvo, se pozivate vsled tega po nalogu deželne vlade, da umaknete Vaše reditelje iz kolodvorskih okolišev najdalje do danes, t. j. dne 19. aprila 1920 do 18. (6) ure, ker bi se moralo drugače iste siloma odstraniti.

Ljubljana, dne 19. aprila 1920.

Rudolf Golouh s. r.

Ivan Makuc s. r.

Josip Petrič s. r.

Uradna zabeležba!

Zgoraj podpisani gospodje Golouh, Petrič in Makuc so vzeli gorenjo vsebino zapisnika brez pripombe na znanje.

Ljubljana, dne 19. aprila 1920.

J. Habc s. r.
(policijski komisar)

Stavka in vstaja železničarjev
(Polijsko poročilo)

4948 — 1920

Kr. policijsko ravnateljstvo v Ljubljani

Štev. 526/13/Preds.

Ljubljana, dne 25. aprila 1920.

ZADEVA: Stavka in
vstaja železničarjev,
§ 68. kaz. zak.

Državnem pravdnistvu

v

Ljubljani

Dne 10. aprila 1920 je prijavil Ivan Makuc iz Spod. Šiške, Planinska cesta št. 276, policijskemu ravnateljstvu javen shod železničarjev, katerega je sklical za četrtek, dne 15. aprila 1920 ob pol 19. uri na Trgu pred Mestnim domom (Krekov trg). Na tem shodu so nastopili Ivan Makuc, Josip Petrič, stanujoč Pot v Rožno dolino št. 40, neki Perdan in Marcel Žorga, stanujoč Japljeva ulica št. 4, kot govorniki in so naznanili brez navedbe pravih vzrokov splošno stavko vseh železničarjev po vsem kraljestvu Srbov, Hrvatov in Slovencev in ta stavka se je nato tudi dne 15. aprila 1920 o polnoči pričela tako, da je počival ves železniški promet.

Dne 19. aprila so bili pozvani nato železničarji k dvomesečni orožni vaji in je bila postavljena v Ljubljani vojna železničarska komanda pod poveljstvom majorja Jurija Deisingerja, katera je vse kolodvore v Ljubljani vojaško zasedla.

Ker je bilo nujno potrebno, da se promet tako zaradi prehranjevalnih, kakor tudi zunanjepolitičnih ozirav zopet vzpostavi, je vojna železničarska komanda v Ljubljani odredila, da se vpoklicanci po varnostni straži predvedejo kolodvorskemu poveljstvu v Ljubljani, da se jih postavi kot vojne obvezance v službo.

Ker so železničarji nato prirejali shode, na katerih so hujskali proti vpoklicu železničarjev k orožnim vajam, je deželna vlada za Slovenijo, z naredbo z dne 21. 4. 1920, št. 3953/Preds. prepovedala vse shode. En izvod tozadevnega lepaka se prilaga.

Kljub temu so priredili železničarji na periferiji mesta shode, na katerih je posebno Marcel Žorga hujskal železničarje, da se ne smejo odzvati vojaškemu vpoklicu.

Tozadevna poročila uradnih organov se v prigrbu prilagajo.

Uspeli so bil ta, da se železničarji niso odzvali pozivu in so tudi demonstrirali, kakor je razvidno iz priloženih poročil in iz zaplenjenega letaka »Železničarjem in ostali slovenski javnosti«, proti onim železničarjem, kateri so železničarski promet zopet hoteli vzpostaviti.

Nato je deželna vlada za Slovenijo s priloženim razglasom vojne vpoklicance podučila, da se morajo odzvati vojaškemu pozivu in Ljubljanska pukovska okružna komanda je železničarje za dne 23. 4. 1920 ponovno pozvala k dvomesečnim orožnim vajam. Lepaki teh razglasov se prilagajo.

Na ta poziv so železničarji dne 23. aprila popoldne priredili shode na Fužimah in na vojaškem vežbališču, na katerih so napovedali za dne 24. aprila tridnevno splošno stavko.

Tako so poročali glasom priloženih poročil uradni organi.

Tako zvana Strokovna komisija je pa ob enem razdelila letake za splošno stavko, ki se tukaj prilagajo.

Dne 23. aprila so razni voditelji stavkajočih železničarjev vabili oziroma pozivali ljudstvo na shod k remizi električne železnice na Zaloški cesti, da od tam raznesejo oziroma uvedejo splošno stavko.

Dne 24. aprila zjutraj se je nabrala pri omenjeni remizi velika množica ljudi. Da se jim zabrani vstop v mesto, se je odposlal policijski nadkomisar Alojzij Gerzinič in policijski oficial Franc Žnidaršič z 27 orožniki in 10 stražniki na ta kraj mesta.

Svarilni in pomirjevalni nastop teh varnostnih organov pa ni imel uspeha; orožniki so bili dejansko — deloma tudi z orožjem — napadeni in so morali v silobranu orožje rabiti.

Tozadevna poročila teh dveh uradnikov, zapisnik sestavljen z varnostnimi stražniki in poročilo policijskega agenta Franca Majeriča prilagamo s pristavkom, da posebno poročilo agenta Majeriča označuje nasilstvo hujskačev, ki so hoteli ženske in otroke pognati pred orožniške bajonete.

Priloži se tudi zapisnik sestavljen s Francem Palme, glasom katerega je Josip Petrič že pred enim mesecem na zaupnem sestanku izjavil, da ne bo šlo brez krvoprelitja.

Poizvedbe o krivcih in pričah se nadaljujejo in se bo uspeh naknadno sporočil.

dr. Guštin s. r.